

Vergaderjaar 2019–2020

31 293

Primair Onderwijs

31 289

Voortgezet Onderwijs

Nr. 520

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 5 juni 2020

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media over de brief van 6 december 2019 inzake de themarapportage Fries in het primair en voortgezet onderwijs (Kamerstukken 31 293 en 31 289, nr. 491).

De vragen en opmerkingen zijn op 5 maart aan de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media voorgelegd.
Bij brief van 3 juni 2020 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Tellegen

Adjunct-griffier van de commissie
Bosnjakovic

Inhoud

- I Vragen en opmerkingen uit de fracties**
 - Inbreng van de leden van de VVD-fractie
 - Inbreng van de leden van de CDA-fractie
- II Reactie van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media**

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de themarapportage Fries in het primair – en voortgezet onderwijs «Sizzen is neat, mar dwaan is in ding» van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: onderwijsinspectie). De leden vinden de aanbiedingsbrief van de Minister bij de themarapportage wel erg summier. De leden hebben nog een aantal vragen en/of opmerkingen.

De leden vinden het belangrijk dat de Friese taal, de tweede officiële Rijkstaal, behouden blijft en het gebruik wordt gestimuleerd. Niet alleen de provincie Fryslân heeft daarin een rol, ook het Rijk. Onderwijs is daarbij, volgens de leden, een belangrijke factor. Hoe ziet de Minister zijn rol naast die van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, zo vragen de leden.

De leden vinden het goed om te lezen dat leerlingen graag meer Fries willen leren verstaan, lezen en schrijven. Teleurstellend is dat, volgens de onderwijsinspectie, bestuurders in het basisonderwijs weinig urgentie voelen om zich in te spannen voor het Fries. Wat vindt de Minister daarvan?

De leden vinden het belangrijk dat er een versnelling gaat plaats vinden als het gaat om het Fries in het onderwijs. Nu hebben het Rijk en de provincie Fryslân als doel gesteld dat in 2030 alle scholen in het Friese taalgebied voldoen aan alle kerndoelen voor het Fries. Hoe kan een versnelling gerealiseerd worden? Een belangrijk punt is het aantal ontheffingen dat de provincie Fryslân geeft voor het Fries in het onderwijs. In hoeverre heeft de Minister met de provincie Fryslân daarover gesproken met als doel om het aantal ontheffingen te verminderen? Zo nee, waarom heeft de Minister daarover nog niet met de provincie gesproken en wanneer gaat het overleg daarover dan wel plaatsvinden, zo vragen de leden.

De leden lezen in de themarapportage een aantal aanbevelingen. Kan de Minister een appreciatie geven van de aanbevelingen die zijn gedaan om de kwaliteit van het Fries in het onderwijs te verbeteren? Ook voor degenen die niet voor de Minister c.q. het Rijk zijn. Kan de Minister aangeven hoe hij ervoor gaat zorgen dat de aanbevelingen ook opvolging krijgen? Welke rol ziet hij daar voor zichzelf, dan wel voor de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als coördinerend Minister voor de Friese taal? Wat is het krachtenveld tussen de Minister, de onderwijsinspectie, de provincie en de schoolbesturen/schooldirecteuren, zo vragen de leden.

De leden lezen verschillende voorstellen om de kwaliteit van het schoolvak Fries te verbeteren, onder andere het verhogen van het ambitieniveau van de provincie. Welke mogelijkheden ziet de Minister om daarbij te ondersteunen? Zo ja, welke mogelijkheden? Zo nee, waarom

niet? Welke overleg vindt daarover plaats met de provincie Fryslân, zo vragen de leden.

De leden lezen dat binnen de curriculumherziening van de kerndoelen het ontwikkeltraject van het vak Fries parallel loopt aan het traject van de andere vakken. De leden vragen waarom er een uitzondering is gemaakt voor het vak Fries binnen dit traject, aangezien niet het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de opdrachtgever is maar de provincie Fryslân. In hoeverre heeft dit invloed op het traject van het vak Fries binnen de curriculumherziening? Op welke manier spelen docenten, leerlingen en ouders een rol in het ontwikkeltraject van het vak Fries? Op welke manier neemt de Minister de uitkomsten van de trajectherziening Fries mee in het traject van Curriculum.nu, zo vragen de leden.

De leden lezen dat in 2010 de stuurgroep Decentralisatie Friese taal adviseerde aan de provincie Fryslân over de decentralisatie van bevoegdheden van het Rijk naar de provincie. Een van die adviezen van de stuurgroep was om de kosten van het onderwijs Fries beter in beeld te brengen, zodat ook de bekostiging geëvalueerd kon worden. In de recente herziening (vereenvoudiging) van de onderwijsbekostiging is dit advies echter niet betrokken. Waarom heeft de Minister dat advies niet betrokken? Op welke manier gaat de Minister dit alsnog doen, zo vragen de leden.

De leden lezen dat het onderzoeksrapport van McKinsey over de bekostiging van het primair, voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs, in maart 2020 aan de Kamer wordt aangeboden. In hoeverre wordt in dit onderzoek specifiek aandacht besteed aan het vak Fries? Kan de Minister zodra dit rapport verschijnt een specifieke appreciatie geven waar het gaat om het vak Fries en wat hij met de uitkomsten van het rapport gaat doen als het gaat om het Fries? In hoeverre is er straks nog aanvullend onderzoek nodig specifiek voor de bekostiging voor het Fries? Hoelang zou aanvullend onderzoek nog duren? De onderwijsinspectie geeft aan dat, indien er een daling is van het lerarenaantal, het duurdurder is om een klein vak te behouden. In hoeverre onderschrijft de Minister dit? Vindt de Minister het behouden van «een klein vak» als Fries, de tweede officiële Rijkstaal, belangrijk, zo vragen de leden.

De leden lezen dat er wordt aanbevolen om leerkrachten te stimuleren om gebruik te maken van het beschikbare scholingsaanbod. Hoe gaat de Minister en/of de provincie dit bewerkstelligen? In een eerder schriftelijk overleg¹ hebben de leden gevraagd naar de subsidieregelingen die kunnen bijdragen aan het tekort aan bevoegde leraren Fries. De subsidie-regeling aanpak lerarentekort en de regeling zij-instroom werden toen genoemd. Hoe wordt hier gebruik van gemaakt? Hoe worden deze mogelijkheden onder de aandacht gebracht van (besturen van) onderwijsinstellingen? Wat wordt er aan gedaan om leerkrachten te stimuleren, zo vragen de leden.

De leden lezen dat minder dan de helft van de leerlingen (zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs) zegt de lessen Fries leuk en leerzaam te vinden. Hoe kan het vak aantrekkelijker worden gemaakt voor leerlingen? Ziet de Minister ook nog nieuwe mogelijkheden om buiten de klassieke manier van lesgeven/lespakketten ook nog via andere wegen de kwaliteit van het schoolvak Fries te verbeteren? Zo ja, wat is de rol van Minister hierin? Tegelijkertijd lezen de leden dat het

¹ Inbreng verslag van een schriftelijk overleg over o.a. toezeggingen naar aanleiding van het Algemeen Overleg Bestuursvereenkomst Friese taal en cultuur (BFTK) van 26 juni 2019 (Kamerstuk 35 300VII, nr. 94)

aantal studenten dat begint aan een lerarenopleiding Fries door de jaren heen een grillig beeld laat zien. Op welke manieren kunnen studenten aan de lerarenopleiding een minor Fries volgen en wie bekostigt deze minoren of bijvakken? In hoeverre worden studenten gestimuleerd om Fries te kiezen als bijvak, zo vragen de leden.

Hoe verhoudt de discussie over het dalende taalniveau van jongeren landelijk zich tot het taalniveau van jongeren uit de provincie Fryslân? Gaat het taalniveau van jongeren uit Fryslân mee in de dalende trend? Is er een verschil in deze trend voor jongeren die Fries als moedertaal hebben, zo vragen de leden.

De leden lezen dat het vak Fries meer aandacht verdient in het vmbo². Hoe kan de Minister hieraan bijdragen en het stimuleren? Wat gaat de Minister op dit punt doen? Is de Minister het met de leden eens dat het wenselijk is om hier ook naar te kijken, omdat deze leerlingen baat hebben bij een goede spreek- en luistervaardigheid in het Fries? In het mbo³ is Fries geen verplicht vak. Toch wordt het op Friese mbo-opleidingen steeds vaker wel gegeven. Wat is daarvoor de reden? Wat vindt de Minister hiervan? Daarnaast lezen de leden dat mbo's constateerden dat steeds minder jongeren zich echt goed redden in het Fries. De leden merken op dat er daarom afspraken zijn gemaakt en de keuze om Fries als verplicht vak op het rooster te zetten in de niveau 1- en 2-opleidingen. Waarom is deze keuze beperkt gebleven tot mbo-niveau 1 en 2? Ziet de Minister mogelijkheden om binnen de vastgestelde taalcode Fries deze verplichting ook te laten gelden voor mbo-niveau 3 en 4, zo vragen de leden.

De leden lezen dat het onderzoek «Fries in het primair en voortgezet onderwijs» expliciet ingaat op de aanbeveling om te kijken of het Fries juist in het vmbo meer aandacht kan krijgen. Vo⁴- en mbo-besturen zouden dit samen kunnen onderzoeken. Vmbo-leerlingen, doorgaans de latere mbo-studenten, hebben baat bij een goede spreek- en luistervaardigheid. Daar zou meer nadruk op moeten liggen in het vmbo-onderwijs. Bent u het eens met deze constatering? Op welke manier bent u van plan om meer nadruk te leggen op goede spreek- en luistervaardigheid binnen het vmbo-onderwijs?

De leden vinden het daarnaast belangrijk om te kijken naar de rol van de onderwijsinspectie. Er is nu een themarapportage verschenen die in 2025 en 2031 zal worden herhaald. Maar de vraag was en is wat de rol van de onderwijsinspectie is, buiten deze rapportage (eenmaal per zes jaar). Wat doet de onderwijsinspectie verder bij het toezicht op het onderwijs in de Friese taal? Daar wordt namelijk vooral heen en weer gewezen. Welke oplossingen ziet de Minister om samen met de provincie Fryslân en de onderwijsinspectie vanuit Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te kijken hoe we dat kunnen verbeteren, zodat er beter toezicht is op de Friese taal in het onderwijs, zo vragen de leden.

De provincie Fryslân heeft in de media aangegeven dat zij graag de toezichthoudende taken van de onderwijsinspectie voor het Fries wil overnemen. In hoeverre is hierover overleg met de Minister? Wat vindt de Minister van deze suggesties, zo vragen de leden.

² vmbo: voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

³ mbo: middelbaar beroepsonderwijs

⁴ vo: voortgezet onderwijs

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media d.d. 6 december 2019 inzake de themarapportage Fries in het primair en voortgezet onderwijs. Zij hebben hier nog enkele vragen over.

Allereerst zouden de leden graag cijfers willen hebben rondom het vak Fries in het primair – en voortgezet onderwijs. Hoeveel leerlingen volgen het vak Fries op het primaire onderwijs en het voortgezet onderwijs? Hoe ontwikkelen deze aantallen zich door de jaren heen? Hoe komt het curriculum voor het vak Fries tot stand? Ontvangen scholen nu subsidie om het vak Fries aan te bieden? Zo ja, hoeveel en hoe is dit geregeld? Worden aanvullende stimuleringsmaatregelen aangeboden om scholieren voor het vak Fries te enthousiasmeren? Zo ja, welke? Zo nee, is de Minister van mening dat het voor Fryslân belangrijk is het vak Fries populairder te maken onder Friese scholieren, zo vragen de leden.

De leden zijn verheugd met het onderzoek van de onderwijsinspectie en de aanbevelingen die zij doet om het schoolvak Fries te verbeteren. Zij vragen op basis waarvan de onderwijsinspectie haar aanbevelingen doet? Is dat slechts op basis van reacties van schoolbesturen of liggen hier nog andere rapporten aan ten grondslag?

Eén aanbeveling betreft het stimuleren van leerkrachten om gebruik te maken van het beschikbare scholingsaanbod voor het vak Fries. De leden vragen hoe er onder leerkrachten meer bewustwording kan komen om gebruik te maken van het (vaak gratis) beschikbare scholingsaanbod voor het vak Fries.

De onderwijsinspectie zegt dat zij in gesprek gaat met de provincie Fryslân om het taalonderwijs Fries op een hoger plan te brengen. De leden vragen binnen welk termijn dat gaat gebeuren.

In het rapport van de onderwijsinspectie lezen de leden dat de meeste besturen nauwelijks sturen op het aanbod of de kwaliteit van het onderwijs in het vak Fries. Wat is de reden dat besturen niet sturen op de aanbod en kwaliteit van het vak Fries?

Ook wordt geconstateerd dat slechts minder dan de helft van de leerlingen in het primair – en voortgezet onderwijs de lessen Fries leuk en leerzaam vinden. Toch blijkt ook dat de leerlingen aangeven het Fries een belangrijk vak te vinden en zij graag beter Fries willen leren spreken. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Heeft dat te maken met hoe het Fries wordt gegeven? Sluit het lesmateriaal en het niveau van de docenten wel voldoende aan op het onderwijsniveau, zo vragen de leden.

De onderwijsinspectie beveelt in haar rapport aan op het vmbo meer aandacht te geven aan het Fries. Welke rol kan en wil de Minister daarin spelen om dat te bevorderen, zo vragen de leden.

De leden zouden graag willen weten wat de reactie van de Minister is op de vaststelling dat de Rijksbekostiging voor Friese scholen niet hoger is dan elders in Nederland, maar Fries op deze scholen wel een extra verplicht vak is. Erkent de Minister deze scheve verhouding, zo vragen de leden.

Naast het vak Fries, blijkt dat ruim 16 procent van de Friese basisscholen niet het streefniveau op gebied van rekenen en taal nieuwe stijl haalt⁵. Deze leden vragen wat de relatie hiermee is tot het vak Fries. Hoe komt het dat basisscholen in Fryslân het procentueel gezien slechter doen dan het landelijk gemiddelde als het gaat om taal en rekenen? Houdt de onderwijsinspectie ook rekening met het Fries als taal, zo vragen de leden.

II Reactie van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media

Reactie op de inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie vragen hoe ik mijn rol als Minister naast die van de Minister van BZK zie als het gaat om het behouden en stimuleren van het gebruik van de Friese taal. Afspraken over verschillende domeinen zijn uitgewerkt in de Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur 2019–2023. Onderliggend aan deze afspraken zijn de Wet Gebruik Friese taal, het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden en het Kaderverdrag inzake de bescherming van Nationale minderheden. De Minister van Binnenlandse Zaken treedt op als de coördinerend Minister en is daarmee het eerste aanspreekpunt voor de Friese taal en cultuur. Dit neemt echter niet weg dat betrokken departementen hun eigen verantwoordelijkheden behouden. Mijn verantwoordelijkheid betreft het Friese onderwijs op scholen en het gebruik van het Fries in de media.

De leden van de VVD-fractie vragen naar mijn mening over de conclusie van de onderwijsinspectie dat bestuurders in het basisonderwijs in Fryslân weinig urgentie voelen om zich in te spannen voor het Fries. Ik maak mij hier zorgen over, omdat de wettelijke verplichting om het vak Fries te geven voor elke basisschool in Fryslân geldt. De (gedeeltelijke) ontheffingen die de provincie Fryslân in het kader van het Taalplan Frysk verleent geven onbedoeld het signaal af dat het elk afgegeven profiel goed genoeg is. Ik ben daarom blij met de voorstellen van de onderwijsinspectie om vanuit haar toezichtsrol de besturen tijdens de vierjaarlijkse bestuursonderzoeken aan te spreken op wat zij doen om de ambitie rond het vak Fries te realiseren.

De leden van de VVD-fractie vragen in hoeverre ik met de provincie Fryslân heb gesproken met als doel om het aantal ontheffingen te verminderen zodat in 2030 alle scholen in het Friese taalgebied voldoen aan alle kerndoelen voor het Fries. In verschillende overleggen die plaatshebben tussen mijn ministerie en de provincie heeft laatstgenoemde mij laten weten dat zij de scholen op diverse manieren ondersteunen met als doel dat een grote groep scholen al eerder dan 2030 alle kerndoelen aanbiedt. Elke vier jaar vinden gesprekken met scholen plaats over hun eerdere ontheffing en wordt gesproken over het verkleinen van het aantal ontheffingen. De provincie wil dat elke vier jaar een kwart van de scholen extra op een A-profiel zit. Scholen met een A-profiel bieden alle kerndoelen aan voor het Fries. Door deze aanpak wil de provincie het aantal ontheffingen stapsgewijs verminderen. Het verminderen van het aantal ontheffingen moedig ik van harte aan.

De leden van de VVD-fractie vragen wie een rol heeft om ervoor te zorgen dat de aanbevelingen van de onderwijsinspectie opvolging krijgen. Zoals aangegeven treedt de Minister van Binnenlandse Zaken op als de

⁵ Friesch Dagblad, 20 februari 2020, «16 procent Friese scholen ondermaats bij inspectie nieuwe stijl» via: https://frieschdagblad.nl/2020/2/20/16-procent-friese-scholen-ondermaats-bij-inspectie-nieuwe-stijl?harvest_referrer=https:%2F%2Fwww.google.com%2F

coördinerend Minister en is daarmee het eerste aanspreekpunt voor de Friese taal en cultuur. Ik neem als Minister voor Basis- en Voortgezet onderwijs en Media mijn verantwoordelijkheid voor het Friese onderwijs op scholen en het gebruik van het Fries in de media. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor de ontwikkeling en herziening van de kerndoelen Fries en voert zij het Taalplan Frysk uit. De schoolbesturen en schooldirecteuren in Fryslân vallen onder dezelfde onderwijswetgeving als de schoolbesturen en directeuren in andere delen van Nederland. De onderwijsinspectie houdt hier dan ook toezicht op.

Ook vragen de leden mij om een appreciatie van de aanbevelingen die niet aan het Rijk zijn gegeven. Ik steun alle aanbevelingen die de onderwijsinspectie in haar themarapportage doet. Ook de aanbevelingen die niet aan het Rijk zijn gegeven. De onderwijsinspectie doet aanbevelingen voor de korte termijn (binnen twee jaar te realiseren), voor de middel-lange termijn (resultaten over zes jaar zichtbaar) en voor de lange termijn. Hierbij richt de onderwijsinspectie zich op besturen, directeuren, de provincie en het Rijk. Aan besturen en directeuren vraagt de onderwijsinspectie randvoorwaarden te scheppen om de kerndoelen Fries aan te kunnen bieden, dat er voldoende bekwaamheid in de school is om goede lessen Fries te geven, en om over de onderwijssectoren heen afspraken te maken over de doorlopende leerlijn met betrekking tot het Fries. Aan de provincie vraagt de onderwijsinspectie om haar beleid over de taalprofielen te herzien en om het beleid rond Fries in het onderwijs in overleg met de schoolbesturen verder te ontwikkelen. Aan de provincie en het Rijk vraagt de onderwijsinspectie om de toereikendheid van de bekostiging voor het onderwijs Fries buiten de Materiele Instandhouding Fries (MIF)-gelden te onderzoeken.

De leden van de VVD-fractie vragen naar de mogelijkheden om te ondersteunen bij het verhogen van de kwaliteit van het schoolvak Fries. Het Taalplan Frysk speelt een belangrijke rol bij het verhogen van de kwaliteit van het schoolvak Fries. De Taalplan Frysk-2030 ambitie kan vertaald worden in drie hoofddoelstellingen: a) alle onderwijssectoren waar het Fries wettelijk verplicht is (po, vo) bieden uiterlijk in 2030 alle kerndoelen Fries voldoende aan; b) dat doen zij in een doorlopende leerlijn; c) het Fries wordt ook versterkt in de onderwijssectoren waar het Fries niet wettelijk verplicht is (vve, mbo, hbo, wo). Dit vraagt een stevige regierol van de provincie. De onderwijsinspectie zal daarnaast in gesprek treden met de provincie Fryslân om het taalonderwijs Fries op een hoger plan te brengen. Ook zal de onderwijsinspectie vanuit haar toezichtsrol de besturen tijdens de vierjaarlijkse bestuursonderzoeken aanspreken op wat zij doen om de ambitie rond Fries in het onderwijs te realiseren. Waar nodig zal de onderwijsinspectie ook herstelopdrachten voor Fries geven.

De leden van de VVD-fractie vragen waarom Fries niet rechtstreeks meeloopt in het traject curriculum.nu. Dit komt omdat het Rijk in 2014 de bevoegdheid tot het vaststellen van kerndoelen Fries heeft overgedragen aan provinciale staten van Fryslân (onder auspiciën van de Minister). In het proces om tot hernieuwde kerndoelen voor Fries te komen heeft de provincie Fryslân een traject opgezet parallel aan curriculum.nu. Het traject van de provincie sluit zo veel mogelijk aan op de landelijke werkwijze en er is actief contact met de ontwikkelteams van andere leergebieden. Het traject voor het herzien van de kerndoelen Fries heeft een iets andere tijdlijn dan het nationale traject. De bouwstenen van de negen landelijke leergebieden waren gereed op 1 oktober 2019. De bouwstenen voor het Fries zullen op 1 oktober 2020, opgeleverd worden. Daarmee kan dan de ontwikkelfase voor het Fries afgesloten worden. Het streven van de provincie is om de opgelopen achterstand in te lopen in de realisatiefase.

De leden van de VVD-fractie vragen waarom het advies van de stuurgroep Decentralisatie Friese Taal uit 2010 niet is meegenomen in de recente vereenvoudiging van de onderwijsbekostiging. Vier jaar na dit advies (in 2014), is bij de wetswijziging die er zorg voor droeg dat de bevoegdheden van het Rijk aan de provincie zijn overgedragen, ook de financiële impact van het overdragen van deze taken doorgerekend. Hierbij is door zowel provincie als OCW aangegeven dat de wijzigingen binnen de huidige financiële afspraken kunnen worden doorgevoerd.

De leden van de VVD-fractie vragen in hoeverre het McKinsey rapport over de bekostiging van het po en vo specifiek aandacht besteedt aan het vak Fries. Het onderzoek naar de doelmatigheid en de toereikendheid ziet niet specifiek op het vak Fries. Het ziet evenmin op de bepaling van de kostprijs van andere individuele vakken of verwachtingen van scholen. Het rapport kan wel andere aanknopingspunten bieden die interessant zijn voor de vraag of scholen in Fryslân financieel in staat moeten zijn om het vak Fries aan te kunnen bieden. Daarover ga ik graag in gesprek nu het rapport is verschenen.

De leden van de VVD-fractie vragen of de Minister van plan is het vak «Fries» in het vo te behouden, ook als dit vanwege het de daling van het lerarenaantal duurder wordt?

Het vak Fries in het vo blijft – net als nu – bestaan in de vorm van kerndoelen voor de onderbouw en een examenprogramma in de bovenbouw. Voor de regio Fryslân wordt op de NHL/Stenden het vak Fries bij de maatwerktrajecten in de talen Nederlands en moderne vreemde talen als tweede bevoegdheid aangeboden. Dit laatste op initiatief van de lerarenopleiding omdat de betrekkingssomvang van het tekortvak Fries vaak maar een deelbetrekking is.

De leden van de VVD-fractie vragen hoe leerkrachten gebruik kunnen maken van het beschikbare scholingsaanbod en hoe de subsidieregeling aanpak lerarentekort en zij-instroom wordt inzet voor het terugdringen van het leraren tekort op Fries. Regionale samenwerkingsverbanden van schoolbesturen en lerarenopleidingen konden in de periode van 1 februari tot 1 maart 2020 een subsidieaanvraag indienen voor de subsidieregeling Regionale Aanpak Personeelstekorten. Zij konden zelf een plan van aanpak opstellen om het lerarentekort in hun regio te verminderen. Het regionale samenwerkingsverband in Fryslân is hier van op de hoogte gebracht en daarbij is geadviseerd om ook een aanpak van het tekort aan leraren Fries in het plan mee te nemen. Het samenwerkingsverband bepaalt echter zelf welke activiteiten zij opneemt in hun plan. Het plan dat de regio uiteindelijk heeft ingediend bevat verschillende activiteiten die bij kunnen dragen aan het vak Fries, maar benoemt dit niet expliciet.

De leden van de VVD-fractie vragen hoe het vak Fries aantrekkelijker gemaakt kan worden voor leerlingen, of de Minister naast lesgeven/ lespakketten nog andere wegen ziet om de kwaliteit van het schoolvak Fries te verbeteren en wat hier dan de rol van de Minister in zou zijn. Ik heb hierboven beschreven op welke manier de provincie en de onderwijsinspectie de kwaliteit van het schoolvak Fries verder versterken. Scholen hebben de expertise om met ondersteuning zoals hierboven beschreven het vak Fries op een goede en aantrekkelijke manier aan te bieden, zoals dat ook voor andere vakken geldt.

De leden van de VVD-fractie vragen op welke manier studenten aan de lerarenopleiding een minor Fries kunnen volgen, wie deze bekostigt en hoe studenten worden gestimuleerd om Fries te kiezen als bijvak. Studenten kunnen bij de NHL/Stenden de zogenoemde aanschuifminor Fries tweedegraads volgen. De minor wordt twee keer per jaar aange-

boden via interne kanalen en via Kies-op-Maat (andere hogescholen). Er is een constante instroom van één tot vier nieuwe inschrijvingen per jaar in de voltijd opleiding binnen de combinatie Nederlands-Fries. De provincie bekostigt deze minor indirect doordat docenten Fries deels vanuit subsidie betaald worden. Aan de Rijksuniversiteit Groningen wordt daarnaast een educatieve minor Fries aangeboden die opleidt tot een beperkte tweede-graads bevoegdheid. Studenten worden hiervoor gestimuleerd via reclame vanuit de gewone wervingskanalen (o.a. minormarkt) en via acties van de docenten (flyeren, posteren, Facebook, promotiefilm, congressen, nieuwsbrieven e.d.). Jaarlijks doen ook ongeveer 10 tot 15 hbo-studenten een minor Fries. De mogelijkheid om een minor te volgen wordt net als bij de andere vakken onder de aandacht gebracht van studenten. Ook bij de eerstegraads hbo-lerarenopleiding wordt een minor aangeboden. De belangstelling daarvoor is gering. Bij de pabo wordt binnen de lessen aandacht gegeven aan de minor Fries en gestimuleerd dat studenten die kiezen.

De leden van de VVD-fractie vragen of het taalniveau van jongeren uit Fryslân mee gaat in de nationale dalende trend van het taalniveau van jongeren en of deze trend anders is voor jongeren die Fries als moedertaal hebben. Hierbij moet als eerste worden opgemerkt dat er landelijk geen dalende trend in het Nederlandse taalniveau van jongeren zichtbaar is. Het percentage leerlingen eind groep 8 dat het basisniveau 1F voor Nederlandse haalt is al jaren stabiel op 98 procent. Daarnaast haalt ook al jaren zo'n driekwart van de leerlingen het streefniveau 2F voor Nederlands lezen. In Fryslân behaalde de afgelopen jaren gemiddeld 97 procent van de leerlingen het basisniveau 1F Nederlands en gemiddeld 72 procent het streefniveau 2F Nederlands. Dat is net iets lager maar bijna gelijk aan de landelijke gemiddelden. Het taalniveau van jongeren uit Fryslân sluit dus aan bij de landelijke stabiele trend. Er wordt van deze leerlingen bij het meten van het behaalde referentieniveau, niet geregistreerd of ze Fries als moedertaal hebben. Algemeen bekend is dat leerlingen die tweetalig worden opgevoed op korte termijn vaak een iets lagere taalvaardigheid in het Nederlands hebben, omdat zij hun leervermogen moeten verdelen over twee talen. Op latere leeftijd trekt dit verschil bij. Meertalige leerlingen hebben op latere leeftijd juist een hogere totale woordenschat. Dit vergt wel goede ondersteuning bij de meertalige opvoeding.⁶

De leden van de VVD-fractie vragen op welke manier de Minister kan bijdragen aan het stimuleren van extra aandacht voor het vak Fries in het vmbo. Ook vragen ze of de Minister vindt dat leerlingen gebaat zijn bij een goede spreek- en luistervaardigheid in het Fries. In de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, dus ook voor het vmbo, zijn voor leerlingen voor wie Fries de moedertaal is of voor wie Fries de tweede taal is, de spreek- en luistervaardigheden opgenomen. Voor de andere leerlingen is vastgelegd dat zij kennis nemen van de positie van de Friese taal en de Friese cultuur. Voor leerlingen die in de bovenbouw van het vmbo het vak Fries hebben gekozen, geldt dat in de examenprogramma's, net als in de kerndoelen voor Friese leerlingen is vastgelegd dat de leerling spreek, lees- en luistervaardigheid heeft ontwikkeld. Het ontwikkelen van lees- en spreekvaardigheid in het Fries door vmbo-leerlingen is dus zowel in de kerndoelen als in het examenprogramma van het vak Fries opgenomen. Scholen kunnen op basis hiervan deze vaardigheden in hun onderwijsprogramma opnemen en er meer aandacht aan besteden, als dat nodig is voor leerlingen in het vmbo, bijvoorbeeld leerlingen die in Fryslân wonen en daar later ook stages gaan volgen en/of gaan werken.

⁶ Zie: <https://www.uu.nl/publicatie/wat-iedereen-over-taalontwikkeling-bij-kinderen-moet-weten>

De leden van de VVD-fractie vragen waarom op mbo-opleidingen steeds vaker het vak Fries wordt gegeven en wat de Minister hiervan vindt. Ook vragen zij waarom er alleen voor niveau 1- en 2-opleidingen afspraken zijn gemaakt over het verplicht opnemen van Fries op het rooster en of deze verplichting ook zou kunnen gelden voor mbo-niveau 3 en 4.

Mbo-instellingen geven aan dat beheersing van het Fries vooral belangrijk wordt gevonden door zorginstellingen. Wanneer de arbeidsmarkt hierom vraagt, vind ik het goed dat scholen en studenten de mogelijkheid hebben om aan de beheersing van het Fries te werken.

Mbo-instellingen kunnen er bij elke opleiding voor kiezen om een deel van het onderwijs in het Fries aan te bieden. Daarnaast is er nog het keuzedeel Fries. Dat keuzedeel is beschikbaar op de niveaus A1 tot en met B1. Of Fries nuttig is in het kader van het beroep waarvoor een mbo-student in opleiding is, zal verschillen van beroep tot beroep. Zo kan ik mij goed voorstellen dat mbo-studenten die veel gaan werken met cliënten of patiënten die enkel (nog) het Fries beheersen, er baat bij hebben om een deel van het onderwijs in het Fries te volgen of een keuzedeel Fries te doen, om zo de beheersing ervan te verbeteren. Er zijn ook beroepen waarbij het minder voor de hand ligt, of waarbij er een ander keuzedeel is dat een nog mooiere aanvulling vormt op de rest van de opleiding.

Mbo-opleidingen zijn er tevens op gericht om studenten voor te bereiden op deelname aan de samenleving. Ook in dat kader kunnen opleidingen en studenten ervoor kiezen om aan de beheersing van het Fries te werken gedurende de opleiding. Ik ben niet bekend met een afspraak om Fries verplicht te stellen op de entree opleiding en niveau 2. Ik vind het goed dat scholen, in overleg met het werkveld, en studenten de ruimte hebben om het Fries onderdeel te maken van een mbo-opleiding wanneer zij dat zelf als zinvol zien.

De leden van de VVD-fractie vragen wat de onderwijsinspectie doet in haar toezicht op het Fries, naast haar themarapportages. Ook vragen zij welke oplossingen de Minister ziet om samen met de provincie Fryslân en de onderwijsinspectie vanuit Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te kijken hoe het toezicht op het Fries verder kan worden verbeterd. Bij de vierjaarlijkse onderzoeken die de onderwijsinspectie doet bij besturen en hun scholen in Fryslân zal zij de komende vier jaar standaard aandacht besteden aan het Fries. De onderwijsinspectie zal besturen vragen zich te verantwoorden over de doelstellingen en ambities die het bestuur heeft met Fries en over de wijze waarop het stuurt op de kwaliteit van het Fries op de scholen en de effecten die de sturing heeft. Bij de verificatieonderzoeken op scholen die onderdeel zijn van de vierjaarlijkse onderzoeken zal de onderwijsinspectie de directies van scholen bevragen over de wijze waarop ze het beleid van het bestuur aangaande Fries uitvoeren en hoe het bestuur daar op stuurt. Als de uitkomsten daar aanleiding toe geven, zal de onderwijsinspectie ook spreken met leraren en leerlingen over hun ervaringen met het Fries. Bij tekortkomingen zal de onderwijsinspectie een herstelopdracht even en toezien op het voldoen daaraan. In 2025 zal de onderwijsinspectie een nieuw themaonderzoek starten naar de kwaliteit van het aanbod Fries op de scholen in Fryslân. Over de specificaties van het onderzoek zal de onderwijsinspectie te zijner tijd een besluit nemen.

De leden van de VVD-fractie vragen in hoeverre er overleg heeft plaatsgevonden tussen de Minister en de provincie Fryslân over het idee van de provincie om de toezichthoudende taken van de onderwijsinspectie over te nemen. Ook vragen de leden wat de Minister van deze suggestie vindt. In oktober 2019 is overleg geweest tussen de onderwijsinspectie en ambtenaren van de Provincie Fryslân en het Ministerie van OCW. In mei van dit jaar is een vervolgesprek gepland, waarbij ook de verantwoordelijk gedeputeerde van de provinciale staten aanwezig zal zijn. De

onderwijsinspectie voert voor het Fries haar toezichthoudende taken uit zoals zij dat voor alle onderwijsonderdelen doet. Ik zie geen reden deze taken door een andere partij over te laten nemen.

Reactie op de inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie vragen hoeveel leerlingen het vak Fries in het po en vo volgen en hoe deze aantallen zich ontwikkelen. Ook vragen ze hoe het curriculum voor het Fries tot stand komt. Er zijn voor het po geen getallen beschikbaar over hoe veel leerlingen het Fries volgen, aangezien de verschillende aangeboden vakken in het basisonderwijs niet geregistreerd worden. Voor het vo geldt dat 146 leerlingen in 2019 eindexamen Fries hebben gedaan (vmbo gl/tl 91, havo 27 vwo 28). Het curriculum van het Fries is gebaseerd op de kerndoelen Fries. Het Rijk heeft in 2014 de bevoegdheid tot het maken van kerndoelen Fries overgedragen aan provinciale staten van Fryslân (onder auspiciën van de Minister).

De leden van de CDA-fractie vragen hiernaast of en zo ja hoe veel subsidie scholen ontvangen om het vak Fries aan te bieden. Scholen in Fryslân ontvangen MIF gelden. Deze gelden kunnen ingezet worden voor het aanschaffen van lesmateriaal. In het po komt dit neer op een bedrag van ongeveer € 6,50 per leerling. In het vo is dit ongeveer € 12,-. Deze gelden zijn specifiek voor de materiele instandhouding van het Fries gereserveerd en mogen niet voor een ander vak worden ingezet.

De leden van de CDA-fractie vragen hiernaast of aanvullende stimuleringsmaatregelen genomen worden om scholieren voor het vak Fries te enthousiasmeren en of de Minister van mening is dat het voor Fryslân belangrijk is het vak Fries populairder te maken onder Friese scholieren. Vanuit het Rijk komen er geen andere aanvullende stimuleringsmaatregelen voor het vak Fries. De rijksoverheid zorgt voor een centraal eindexamen, stelt handreikingen voor het vak beschikbaar en na afloop van de curriculumherziening zullen de nieuwe (door de provincie ontwikkelde) kerndoelen worden vastgesteld. Verder zijn er MIF-gelden voor het po en vo beschikbaar via het provinciefonds. Dit alles laat onverlet dat het de provincie vrij staat hier wel stappen in te maken.

De leden van de CDA-fractie vragen op basis van welke gesprekken of rapporten de onderwijsinspectie haar aanbevelingen doet in haar themarapportage. Ook vragen zij hoe er onder leerkrachten meer bewustwording kan komen om gebruik te maken van het (vaak gratis) beschikbare scholingsaanbod voor het vak Fries en binnen welke termijn de onderwijsinspectie met de provincie Fryslân in gesprek zal treden om het taalonderwijs Fries op een hoger plan te brengen. De onderzoeksopzet in de themarapportage beschrijft dat het onderzoek is gebaseerd op twee kernonderdelen. Allereerst een survey-onderzoek op de populatie van basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs in Fryslân. Daarnaast semigestructureerde interviews met een selectie van besturen van scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Fryslân. Voor de praktijkvoorbeelden bezochten inspecteurs een aantal scholen waar zij lessen observeerden aan de hand van observatieformulieren en semigestructureerde gesprekken met leerlingen, leraren en directie. Schoolbesturen kunnen bijdragen aan de bekendwording van het scholingsaanbod Fries. Ook de aanbieders van het scholingsaanbod kunnen dit actief onder de aandacht van scholen en schoolbesturen brengen. In oktober 2019 heeft er al overleg plaatsgevonden tussen de onderwijsinspectie en ambtenaren van de Provincie Fryslân en het Ministerie van OCW. In mei van dit jaar is een vervolgesprek gepland, waarbij ook de verantwoordelijk gedeputeerde van de provinciale staten aanwezig zal zijn.

De leden van de CDA-fractie vragen wat volgens de onderwijsinspectie de reden is dat de meeste besturen nauwelijks sturen op het aanbod of de kwaliteit van het vak Fries. Ook vragen ze hoe het komt dat minder dan 50 procent van de leerlingen de Fries lessen leuk en leerzaam vindt, maar ze het Fries wel belangrijk vinden en beter willen leren. Een van de redenen voor het gebrek aan sturing van besturen op het Fries die de onderwijsinspectie in haar rapport noemt is dat besturen laten weten dat de daling van het aantal leerlingen een reden is om andere prioriteiten te stellen in de beleidsontwikkeling. In Fryslân is een gemiddelde daling van het aantal leerlingen te zien van ruim 30 procent. In die context heeft het voor besturen prioriteit om te sturen op personeelsbeleid, gebouwen en beheer, zo geven zij aan aan de onderwijsinspectie. Krimp zou echter geen reden mogen zijn voor een gebrek aan sturing op de kwaliteit van het vak Fries. De onderwijsinspectie schrijft in haar rapport dan ook dat door de daling van het aantal leerlingen besturen min of meer gedwongen worden om zich te richten op samenwerking. Dit kan volgens de onderwijsinspectie ook een kans zijn voor het vak Fries omdat besturen afspraken kunnen maken over het gezamenlijk aanstellen van enkele bevoegde en bekwame leraren Fries, waardoor het aantal lessen door bevoegde docenten kan toenemen. Over de discrepantie tussen het plezier in de lessen en het belang dat leerlingen aan Fries geven schrijft de onderwijsinspectie in haar themarapportage dat in het po sommige leerlingen lieten weten dat volgens hen de leraren slechts in beperkte mate rekening houden met verschillen tussen leerlingen, hoewel de leraren aangeven dit wel te doen. Ook schrijft de onderwijsinspectie dat ze merkten dat op scholen met een taalprofiel waarbinnen meerdere ontheffingen zijn verleend de leerlingen verwachtten dat de lat voor hun bij Fries hoger werd gelegd dan nu gebeurde.

De leden van de CDA-fractie vragen welke rol de Minister wil en kan spelen om op het vmbo meer aandacht te geven aan het Fries. In de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, dus ook voor het vmbo, zijn voor leerlingen voor wie Fries de moedertaal is of voor wie Fries de tweede taal is, de spreek- en luistervaardigheden opgenomen. Voor de andere leerlingen is vastgelegd dat zij kennis nemen van de positie van de Friese taal en de Friese cultuur. Voor leerlingen die in de bovenbouw van het vmbo het vak Fries hebben gekozen, geldt dat in de examenprogramma's, net als in de kerndoelen voor Friese leerlingen is vastgelegd dat de leerling spreek, lees- en luistervaardigheid heeft ontwikkeld. Het ontwikkelen van lees- en spreekvaardigheid in het Fries door vmbo-leerlingen is dus zowel in de kerndoelen als in het examenprogramma van het vak Fries opgenomen. Scholen kunnen op basis hiervan deze vaardigheden in hun onderwijsprogramma opnemen en er meer aandacht aan besteden, als dat nodig is voor leerlingen in het vmbo, bijvoorbeeld leerlingen die in Fryslân wonen en daar later ook stages gaan volgen en/of gaan werken.

De leden van de CDA-fractie vragen wat de Minister ervan vindt dat Fries op scholen in Fryslân een extra verplicht vak is, maar dat deze scholen hier geen hogere Rijksbesteding voor ontvangen. In het rapport van McKinsey wordt gekeken naar de doelmatigheid en toereikendheid van de onderwijsbesteding. Het onderzoek ziet niet specifiek toe op het vak Fries. Net zo min het specifiek ziet op de bepaling van de kostprijs van andere individuele vakken of verwachtingen van scholen. Het rapport kan wel andere aanknopingspunten bieden die interessant zijn voor de vraag of scholen in Fryslân financieel in staat moeten zijn om het vak Fries aan te kunnen bieden. Daarover ga ik graag in gesprek nu het rapport is verschenen.

De leden van de CDA-fractie vragen naar de relatie tussen de Friese en nationale resultaten op het gebied van rekenen en taal nieuwe stijl. Landelijk scoort gemiddeld 10 procent van de scholen een onvoldoende op de standaard «Resultaten» op basis van het nieuwe onderwijsresultatenmodel van de onderwijsinspectie.⁷ Dit percentage ligt iets hoger in Fryslân. Dat betekent dat de scholen in Fryslân iets slechter presteren op de gebieden van taal en rekenen. De oorzaak zou kunnen liggen in de gemiddeld lagere sociaaleconomische status van leerlingen en ouders. Het onderwijsresultatenmodel houdt echter rekening met de leerlingenpopulatie door gebruik te maken van de zogenaamde schoolweging, die het Centraal Bureau voor de Statistiek berekent.⁸ Een andere factor van invloed op de onderwijskwaliteit is het lerarentekort.

⁷ Kamerstuk 31 293, nr. 434

⁸ Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/46/gemiddelde-verwachte-schoolscores-2015-2017>